

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, доцента

Маслій Олександри Анатоліївни

на дисертаційну роботу Покришки Дмитра Степановича

«Технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник
економічної безпеки України», подану на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук за спеціальністю

21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки)

1. Актуальність теми дослідження

В умовах зростаючої кількості глобальних викликів і загроз забезпечення конкурентоспроможності національної економіки як основи економічної безпеки держави ґрунтуються на інноваційному розвитку, котрий передбачає ефективне освоєння у виробництві сучасної інноваційної продукції. Проблема інноваційних чинників економічної безпеки держави, комплексного використання науково-технічного потенціалу, технологічної інклузії, створення ефективної інфраструктури підтримки й стимулювання інноваційної активності, формування механізмів забезпечення довгострокової конкурентоспроможності національної економіки на внутрішньому і зовнішніх ринках та реалізація відповідних заходів щодо її зміцнення набувають особливої актуальності та є найважливішою частиною безпекоорієнтованої державної політики, спрямованої на реалізацію національних економічних інтересів України в умовах інформаційного суспільства.

Таким чином, нагальність вирішення назрілих проблем інноваційного забезпечення економічної безпеки України визначає необхідність зміцнення технологічної конкурентоспроможності національної економіки. Зважаючи на це, слід відзначити актуальність і практичну цінність представленої дисертаційної роботи.

Інтенсифікація технологічних змін виступає стимулятором економічної безпеки держави, проте за наявності системних загроз та макроекономічних диспропорцій, що характерно для національної економіки України, вона генерує додаткові ризики економічній безпеці. Це виявляється у зростанні залежності технологічної трансформації економіки від зовнішніх (зростання імпорту технологій, недоступності нових технологій, поглиблення зовнішньоекономічних дисбалансів) та внутрішніх чинників (брак фінансових ресурсів, несформованість інноваційної екосистеми економіки, неспроможність національних виробників утримувати конкуренцію на внутрішньому ринку у технологічно складних галузях, зниження інноваційної спроможності бізнесу та ін.).

Водночас у науковому та практичному середовищі, бракує досліджень, що стосуються визначення особливостей взаємовпливу та взаємозв'язку технологічної конкурентоспроможності національної економіки та економічної безпеки держави; діагностування рівня технологічної конкурентоспроможності національної економіки у вимірі економічної безпеки держави; визначення рівня забезпеченості економічної безпеки України технологічними можливостями.

Зазначене свідчить про актуальність наукового дослідження Покришки Дмитра Степановича, в якій автор обґруntовує вплив технологічної конкурентоспроможності на економічну безпеку держави, розробляє механізми та інструменти формування і реалізації технологічної конкурентоспроможності національної економіки як основи зміцнення економічної безпеки держави.

2. Ступінь обґруntованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертацією дає підстави стверджувати про достатній рівень обґруntованості і достовірності її основних наукових положень, висновків і рекомендацій. Робота характеризується логічним, послідовним і системним викладом матеріалу. Отримані у процесі наукового дослідження результати є

достовірними, що підтверджується значним обсягом опрацьованих літературних джерел та вивченням широкого кола наукових праць українських і зарубіжних авторів з проблемами, що досліджувалася (213 джерел). Крім того, автором опрацьовано великий масив статистично-інформаційних та аналітичних матеріалів, зокрема, Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства освіти і науки України, а також ОЕСР, Світового банку, МВФ, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Департаменту ООН з економічних та соціальних питань, Європейської економічної комісії ООН, МОП, ВОІВ, Європейської Комісії, ЄБ, Євростату та наукових праць провідних вчених з обраної тематики.

Наукові положення дисертації Д. С. Покришки, а також зроблені ним висновки і пропозиції у достатній мірі обґрунтовані на теоретичному та емпіричному рівнях, мають чіткі кількісні та якісні характеристики і повністю витікають з проведених досліджень, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувача.

При проведенні дисертаційного дослідження використаний комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання: аналізу, синтезу, наукової абстракції, узагальнення, індукції та дедукції, декомпозиції, систематизації, групування, історико-логічного, порівняльного та факторного аналізу, статистичного, економіко-математичного моделювання, структурно-функціонального методів, які використані для розкриття мети і завдань роботи, що забезпечує її цілісність та різnobічність, поєднання теорії та практики.

Логічна структура роботи, коректне визначення мети дослідження, що відповідає темі дисертаційної роботи, та послідовне вирішення сформульованих відповідно до неї завдань дозволило здобувачу отримати результати, що характеризуються науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення.

Достовірність отриманих особисто дисертантом результатів наукового дослідження підтверджується їх апробацією на десяти міжнародних науково-практичних конференціях, п'яти круглих столах та семінарах. Про достатній

рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій свідчить їх упровадження на загальнодержавному та регіональному рівнях.

3. Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні положення, висновки та результати дисертаційної роботи характеризуються науковою новизною, свідчать про особистий внесок автора у розвиток теорії та практики економічної безпеки держави завдяки визначеню теоретичних, науково-методичних, інструментальних та прикладних зasad забезпечення технологічної конкурентоспроможності для підвищення рівня економічної безпеки держави у сучасній парадигмі інноваційного та технологічного розвитку. Найбільш суттєві результати, що розкривають особистий внесок дисертанта у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну дослідження, полягають у наступному:

- розширено понятійний апарат теорії про економічну безпеку за рахунок надання авторського визначення поняття «технологічна конкурентоспроможність національної економіки», що дозволило виявити його структурні елементи та зміст взаємозв'язку з елементами економічної безпеки держави (с. 45-46);
- розроблено теоретико-методичний підхід до виявлення взаємовпливу технологічної конкурентоспроможності національної економіки та економічної безпеки держави, в основі якого покладено систематизацію можливостей і загроз, що генеруються технологічними трансформаціями, та урахування характеру змін технологічної інклузії, що відображає можливості збалансованого підвищення рівня економічної безпеки держави, стійкість процесів зміцнення економічної безпеки і мінімізації загроз економічній безпеці держави різного рівня та інтенсивності (с. 47);
- удосконалено теоретико-методичний підхід до виявлення характеру впливу та взаємозв'язку технологічної конкурентоспроможності національної економіки та економічної безпеки держави через обумовленість еволюцією

технологічної конкурентоспроможності змін структурно-якісних характеристик економіки, що модифікують чинники забезпечення макроекономічної, виробничої, інвестиційно-інноваційної, зовнішньоекономічної та енергетичної складових економічної безпеки держави (с. 55-56) та узагальнено характерні особливості впливу технологічної конкурентоспроможності на економічну безпеку держави (с. 57-61);

– удосконалено систематизацію інструментів формування та зміцнення технологічних конкурентних переваг, яка передбачає їх структурування відповідно до компонентів забезпечення технологічної конкурентоспроможності національної економіки, що дозволило виявити концептуальний цілісний підхід до формування інноваційної та технологічної політики держави в контексті забезпечення економічної безпеки (с. 89-105);

– визначено виклики цифрової трансформації економіки, що трансформують умови забезпечення технологічної конкурентоспроможності національної внаслідок поширення й упровадження новітніх технологій (с. 67-79), та чинники модифікації можливостей зміцнення технологічної конкурентоспроможності економіки під впливом розвитку та поширення технологій четвертої промислової революції (с. 80-88);

– виявлено ключові особливості та механізми впливу зовнішньоекономічних джерел забезпечення технологічної конкурентоспроможності України, які полягають у імпорті інвестиційних товарів, придбанні на зовнішньому ринку нових технологій (технічних досягнень) у різних формах, залученні іноземних інвестицій, що дозволяє сформувати на їх основі політику мінімізації загроз економічній безпеці України (с. 134-147);

– розроблено методику для оцінки забезпеченості економічної безпеки України технологічними можливостями та здійснено інтегральну оцінку рівня технологічних можливостей для економіки країни загалом та груп товарів різного рівня технологічності з визначенням відповідних інтервалів значень для оцінки технологічних розривів як підґрунтя для виявлення й оцінювання впливу загроз на економічну безпеку України (с. 199-208);

– обґрунтовано концептуальні засади підвищення технологічної конкурентоспроможності України в системі забезпечення економічної безпеки, на основі яких розроблено комплекс організаційно-економічних і фінансових методів зміцнення технологічної конкурентоспроможності економіки України, орієнтований на підвищення технологічної інклузії та мінімізацію внутрішніх та зовнішніх технологічних розривів (с. 209-227).

Загалом, слід погодитися, що результати дослідження за рівнем наукової новизни відповідають вимогам МОН України до дисертацій на здобуття ступеня кандидата економічних наук.

4. Наукове та практичне значення роботи і використання результатів дисертації

Теоретико-методичні положення, викладені у дисертації Д. С. Покришки є вагомим внеском у розвиток теорії і практики економічної безпеки держави. Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає в поглибленні теоретичних зasad взаємозв'язку понять технологічної конкурентоспроможності національної економіки та економічної безпеки держави, що зумовило необхідність визначення концептуальні положень забезпечення технологічної конкурентоспроможності держави як чинника забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах технологічних та цифрових трансформацій, відповідного уточнення категорійного базису, запровадження технологічної інклузії як критерію збалансованого підвищення рівня економічної безпеки держави.

Результати дисертаційного дослідження характеризуються практичною значущістю і можуть бути використані органами державної влади України при формуванні державної політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки, а також представляють цінність для експертів, що займаються питаннями інноваційно-технологічного розвитку національної економіки на засадах безпекоорієнтованого управління. Прикладна значущість дисертаційної роботи полягає у запропонованій

методиці визначення рівня технологічної забезпеченості економічної безпеки держави на основі розрахунку технологічних можливостей.

Про практичну цінність дисертаційної роботи свідчить впровадження результатів дослідження Національним інститутом стратегічних досліджень при підготовці щорічних послань Президента України до Верховної Ради України та при виконанні науково-дослідних робіт (довідка № 293/120 від 02 лютого 2021 р.), Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України при підготовці Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року (довідка № 3032-05/13173-07 від 26 лютого 2021 р.), у законопроектній роботі Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку (довідка № 293/340 від 01 квітня 2021 р.), в управлінській діяльності ТОВ «ЕКОБІОПРОМ» (довідка від 27 січня 2021 р.) та ТОВ «ДТІМ» (довідка від 1 лютого 2021 р.).

5. Повнота висвітлення основних результатів дослідження в опублікованих наукових працях

Аналіз публікацій здобувача дозволяє зробити висновок про повне висвітлення у них основних наукових положень дисертації, засвідчує високий рівень наукової підготовки автора та його наукову зрілість. Автором опубліковано 25 праць загальним обсягом 29,31 д. а., з яких 14,08 д. а. належить особисто автору, з них: 13 статей – у фахових наукових виданнях, у тому числі 4 статті – у фахових виданнях, включених до міжнародних наукометрических баз, 1 стаття у зарубіжному виданні, 3 публікації у колективних монографіях, а також 8 публікацій у матеріалах наукових конференцій та інших виданнях. В опублікованих працях здобувача повною мірою відображенено зміст отриманих результатів дослідження та їх наукова новизна.

Результати дослідження доповідались на 10 міжнародних науково-практических конференціях, 5 засіданнях круглих столів, семінарів, що мають

достатньо широку географію. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Зміст автореферату, його структура повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи й відповідає встановленим вимогам.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи і автореферату

Попри загалом позитивну оцінку здобутків автора, змістовність поданої до захисту дисертації, обґрунтованість її основних положень, висновків і рекомендацій, не можна водночас залишити без уваги і певні зауваження та дискусійні положення:

1. Із теоретико-методологічної точки зору, автор недостатньо уваги приділив сутності та систематизації національних економічних інтересів (п. 1.1 роботи), котрі за економічною природою виступають стимуляторами технологічної інклузії та є ключовою категорією теорії економічної безпеки держави.

2. Доцільним, на нашу думку, було б представити у розділі 1 авторське трактування понять «забезпечення економічної безпеки держави» та «зміцнення економічної безпеки». Особливо, необхідним є останнє дефініційне визначення, оскільки, за результатами проведеного дослідження автором обґрунтовано концептуальні засади політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки в контексті підвищення економічної безпеки держави.

3. Сучасний стан розвитку країни потребує особливої уваги щодо врахування індикаторів непродуктивного та нелегального відтоку капіталу (як фінансового, так й інтелектуального), що справляє суттєвий тиск на безпекові характеристики економіки України та її конкурентоспроможність.

4. Перспективним було б розмежування виявлених автором деструктивних чинників безпеки, котрі пов'язані із низькою технологічною

конкурентоспроможністю (п.2.1, п.2.2), на виклики, ризики і загрози, а також ранжування їх за рівнем впливу, що має бути основою формування пріоритетів зміцнення економічної безпеки держави.

5. Обґрунтування механізмів стимулювання та підтримки експорту наукомісткої інноваційної продукції (с. 221-224) у напрямі зміцнення економічної безпеки держави, на нашу думку, доцільним було б надати виходячи з характеристики дієвості вже впроваджених інструментів просування експорту, визначених у діючій Експортній стратегії України на 2017-2021 роки, за основними показниками ефективності її реалізації.

6. У роботі бажано було б деталізувати напрями трансформації регуляторної складової підвищення технологічної конкурентоспроможності України в системі забезпечення економічної безпеки з урахуванням сучасних глобальних викликів, у тому числі, зумовлених пандемією COVID-19.

Однак, зазначені зауваження не зменшують наукової та практичної цінності рецензованої дисертаційної роботи, котра є вагомим вкладом у теорію економічної безпеки держави і безперечно заслуговує позитивної оцінки.

7. Загальний висновок

За результатами аналізу змісту дисертаційної роботи, автореферату та наукових праць автора є підстави зробити висновок, що наукові положення, висновки та рекомендації, котрі містяться у дисертаційній роботі, визначаються високим рівнем прикладної та теоретичної значущості, належним ступенем обґрунтування та характеризуються науковою новизною.

Дисертаційна робота Покришки Д. С. на тему «Технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України» є цілісною, завершеною та самостійно виконаною науковою працею, що присвячена актуальній проблематиці та має вагому наукову й практичну цінність. Зміст, об'єкт та предмет наукового дослідження Покришки Д. С. повністю відповідають паспорту спеціальності 21.04.01 –

економічна безпека держави (економічні науки). Основні положення й результати дисертації належним чином висвітлені в опублікованих наукових працях та в авторефераті, котрий за структурою й змістом є ідентичним із дисертаційною роботою.

Дисертаційна робота «Технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України» за змістом, обсягом, науковою новизною та оформленням відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а саме пунктам 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її автор Покришка Дмитро Степанович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки).

Офіційний опонент

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського
бізнесу та оподаткування Національного
університету «Полтавська політехніка»
імені Юрія Кондратюка» МОН України

О. А. Маслай

Проректор з наукової
та міжнародної роботи, к.е.н., доцент

С.П. Сівіцька